

LUDWIG MÚZEUM
Kortárs Művészeti Múzeum
Museum of Contemporary Art
www.ludwigmuseum.hu

[c s e n d]
[s i l e n c e]

[c s e n d] Egy Holokauszt-kiállítás [silence] A Holocaust Exhibition

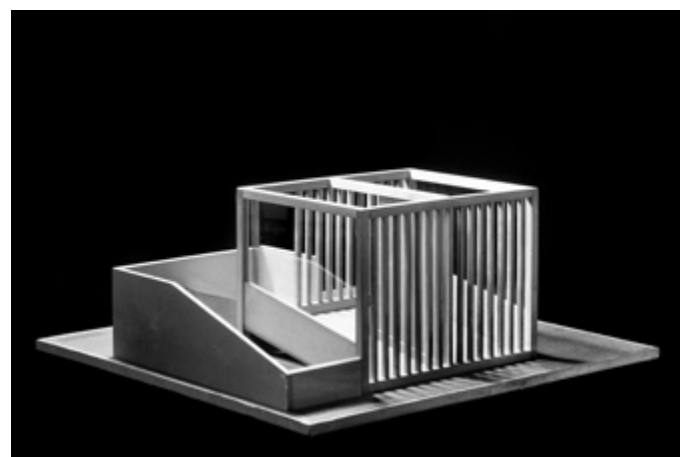

Stefan Constantinescu: *Troleibuzul92*, 2009
részlet | video still: © Stefan Constantinescu

A holokausztra vonatkozó, illetve a holokauszttal kapcsolatos diszkurzus kezdete – részben magának az eseménynek a „történelmesítése” – 1945 áprilására tehető, amikor a második világháború még hivatalosan véget sem ért. Ekkor járt Lee Miller amerikai fotós Berlinben a *Life* magazin megbízásából és ekkor készítette azokat a világhírűvé vált felvételeket, ahol saját magát fényképezte le többek között Hitler fürdőszobájában. Miller gesztusa egy komplex értelmezési mátrixba illeszkedik (melynek egyik fontos aspektusa épp a társadalmi nemek problematikájára kérdez rá), de azzal, hogy a győztes hatalmak képviselőjeként a legyőzöttek emblemátlanságának helyét szimbolikusán – és a privát szférában – átvette, egyben ki is emelte a második világháborút saját korának eseményei közül és a történelem részévé tette. Olyan eseménnyé, mely már nem képes ártani, már nem képes fizikailag minket megse-

misíteni. Miller helyettünk végzi el a „próbát” és láthatjuk, nem esik bántódása, a veszély mintegy „elmúlt”. Mi azonban, akik az ő képeit 2014 tavaszán nézzük, jól tudjuk, hogy a háború végével korántsem szűntek meg azok az ideológiák működni, melyek épp a háborúhoz, a nácizmusoz és a holokauszthoz vezettek. Manapság – különösen a tömeges migráció és a globalizáció okán – nem is kizárólag az zsidók a célpontjai ezeknek az előítéleteknek, illetve előítéletes viselkedéseknek, hanem más etnikumok, kisebbségi csoportok.

Az 1970-es és 80-as években a történettudományban zajló historiográfiai és episztemológiai fordulat, illetve az 1980-as évek második felében lezajlott ún. történelem-vita részben a holokauszt unikalitásának, részben pedig az ábrázolhatóságának a kérdését vetették fel. Ebben az értelemben merül fel Berel Lang történész provokatív kérdése: lehetséges-e a holokausztot helytelenül ábrázolni? A holokauszt ábrázolhatóságának kérdése összefügg a történettudomány episztemológiai válságával. A posztstrukturalizmus (illetve az ún. nyelvi fordulat) hatásaként a történeti ábrázolhatóság kérdése joggal merült fel annak logikus következményeként, hogy a nyelvi ábrázolás transzparenciájának hite megingott. Az ún. posztmodern történészek (Hayden White, Frank Ankersmit, Dominick LaCapra) megvizsgálták, hogy hogyan működik a történészek által használt nyelv, milyen módon strukturálódik az általuk létrehozott történeti narratíva, és arra a következtetésre jutottak, hogy ez utó-

Albert Ádám: *Munkapróba/BLK 1* | *Work Probe/BLK 1*, 2014
fotó | photo: © Albert Ádám

bra nagyon erősen hatnak azok a narratív struktúrák, melyek minden történetmesélésnek – így az irodalmi is – sajátjai. A történelem „cselekményesítése” ebben a kontextusban azt jelenti, hogy a történelmi folyamatok leírását nagyban befolyásolja egy, a sztori értelmében strukturált narratíva, mely az eseményeket ugyanolyan módon szelektálja, hangsúlyozza és fűzi egy kronológiai láncba, ahogy azt egy fiktiiv irodalmi műnél is tapasztalhatjuk. Ez magával vonja azt, hogy a történet koherenciájának és cselekményének szempontjából „zavaró” elemeket, eseményeket és szálakat a „történetmondó” a saját, egyébként szubjektív szempontjai szerint elhagyja. A holokauszt esetében ennek tudatosítása azért is lényeges szempont, mivel a holokausztról való történelmi tudásunk alapjainak jelentős részét és a túlélők visszaemlékezései adják, melyek szintén egyfajta narratív láncolatba rendezik az általuk átélte és elbeszélésre kiválasztott történetet.

A holokauszt képzőművészeti ábrázolhatóságnak kérdését vetette fel a holland irodalomteoretikus Ernst van Alphen híressé vált könyvében (*Caught by History: Holocaust Effects in Contemporary Art, Literature, and Theory*, 1997) és egyben bevezette a „holokauszt-hatás” fogalmát. Van Alphen szerint ezek az ábrázolások két alapvető csoportba oszthatók. A dokumentarista mód a túlélők elbeszélésén (ez lehet verbális vagy vizuális), tanúságtételén alapuló narratív forma, mely az elbeszélés hallgatójának egyetlen befogadói pozíciót engedélyez, melynek révén – morális értelemben mindenképpen – tanújává válik az áldozat elbeszélésének, ezzel konstruálva meg a túlélőnek a történelmi eseményekkel kapcsolatos identitását. A képzőművészet alapuló ábrázolások ezzel szemben minimum két dolgot tesznek lehetővé. Egyrészt képesek arra, hogy a holokausztot a holokauszt-hatás révén mutassák be, mely az események megtörténekezésének strukturális okait és körülményeit jelenítik meg (például az emberek individualitásuktól való megfosztását, az ipari alapú emberirtást, az ezek hátterül szolgáló ideológiák működését, stb.), másrészt ezek a reprezentációk a befogadó számára nem jelölnek ki egy fix pozíciót, vagy amennyiben ezt mégis megteszik, ez nem kizárólag az áldozattal való azonosulással lehet. A nézőnek persze kényelmetlen az elkövetővel való azonosulás lehetősége, de épp ez teszi számára lehetővé, hogy a holokausztot ne kizárólag egy elmúlt, a mához semmilyen módon nem kötődő történelmi eseményként lássa, hanem épp a jellel kapcsolatos politikai és ideológiai kérdéseket tudjon magának feltenni.

Timár Katalin

Omara: *Mara első iskolás*, 1952, é.n. | *Little Mara in First Grade*, 1952, fotó | photo: © Rosta József

The beginning of the discourse related to the Holocaust – and partly the “historicization” of the event itself – is dated April 1945, when World War II was officially not even over yet. This was the time when American photographer Lee Miller visited Berlin as a reporter for *Life* magazine, and this was when she took the world famous shots of herself posing in Hitler’s bathtub, among other places. Miller’s gesture fits into a complex interpretative matrix (one important aspect of which concerns the problem of gender), but by symbolically – and in the private sphere – taking the place of the emblematic leader of the defeated, she at once gave prominence to World War II among the events of her time and made it a part of history, an event that could not cause any more harm, that could no more annihilate us. Miller does the “test” in our stead, and we can see that she remains unharmed, the danger is “past”. We, however, who look at her photographs in the spring of 2014, are well aware that the very ideologies leading to the war, Nazism and the Holocaust never ceased to exist with the end of World War II. Nowadays – especially on account of mass migration and globalization – these prejudices do not even exclusively target Jews, but also other ethnicities and minorities.

The historiographic and epistemological turn of the 1970s-80s in the academic discipline of history, as well as the so-called historians’ quarrel in the middle of the 1980s, raised questions regarding the uniqueness and representability of the Holocaust. The provocative question of historian Berel Lang arises in this sense: Is it possible to misrepresent the Holocaust? The problem of the Holocaust’s representability is related to the epistemological crisis of history as a discipline. As an effect of post-structuralism (and the so-called linguistic turn), the problem of historical representability came up with reason, as a logical consequence of the fact that belief in the transparency of linguistic representation had wavered. The so-called postmodern historians (Hayden White, Frank Ankersmit, Dominick LaCapra) examined how the language used by historians works and how the historical narrative created by them is structured, and they came

to the conclusion that this latter is strongly affected by the narrative structures that are inherent to every kind of storytelling – including literature. In this context, furnishing history with a “plot” means that the transcription of historical processes is greatly influenced by a narrative structured in the sense of a story, which selects, emphasizes and chronologically links the events in the same manner as in a literary work. This entails that the elements, events and words that would be “disturbing” with regard to the coherence and plot of the story are abandoned by the “storyteller” according to his or her own, subjective rules. In the case of the Holocaust, it is important to become conscious of this, because a significant and valuable part of the basis of our knowledge about the Holocaust is comprised by the reminiscences and testimonies of survivors, which also organize the story experienced and selected for recounting into a kind of narrative chain.

In his famous book *Caught by History: Holocaust Effects in Contemporary Art, Literature, and Theory* (1997), Dutch literary theorist Ernst van Alphen raised the question of the Holocaust’s artistic representability and introduced the notion of “Holocaust effect”. According to Van Alphen, these representations can be classified into two basic groups. The documentarist mode is a narrative form based on the – verbal or visual – narrative and testimony of the survivors, allowing a single position of reception, by means of which the spectator becomes witness to the victim’s narrative – in a moral sense at any rate –, thus constructing the identity of the survivor which is related to the historical events. In contrast, the representations that are based on imagination make at least two things possible. On the one hand, they are capable of illustrating the Holocaust via the Holocaust-effect, which represents the structural reasons and circumstances of the events that transpired (for instance people being deprived of their individuality, industrial scale genocide, the operation of the ideologies serving as background, etc.). On the other hand, these representations mark no fixed position for the recipient, either, or if they do, this posi-

El-Hassan Róza: *R. a túnépesedésről gondolkodik* | R. thinking/dreaming about overpopulation, 1999-2003, fotó | photo: evn collection, Maria Enzersdorf, Austria; © Jens Preusse for evn collection

tion is not restricted to identification with the victim. Of course the possibility of identifying with the perpetrator is uncomfortable for the spectators, but this is exactly what makes it possible for them to see the Holocaust as more than a discrete historical event of the past, and become able to tackle political and ideological questions regarding the present.

Katalin Timár

Camilo Yáñez: *Estadio nacional 11.09.09*, 2010, részlet | video still: © Camilo Yáñez

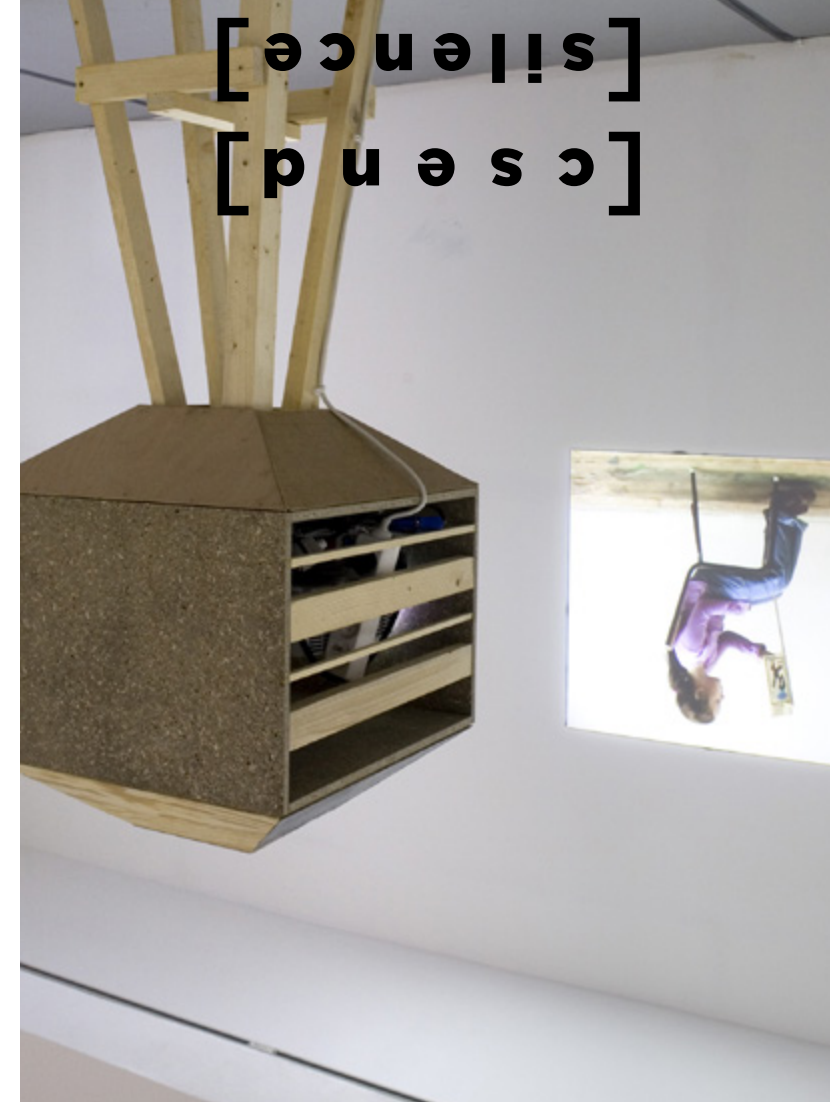

A kiállítás megvalósítását támogatták | The exhibition has been realised with the kind support of

LUDWIG MÚZEUM
Kortárs Művészeti Múzeum
Museum of Contemporary Art
www.ludwigmuseum.hu

Ludwig Múzeum
Kortárs Művészeti Múzeum
2014. 07. 10 - 2014. 09. 28.

TÁRLATVEZETÉSEK

A kiállítás alatt szeptemberben Az Élet Menete Alapítvány önkéntesei ún. info-mediátorként várják a látogatókat.

Csoportos és egyéni tárlatvezetések igényelhetők.

Kérjük, előre jelezze részvételi szándékát!

Információ és jelentkezés:
tárlatvezetes@ludwigmuseum.hu | +361 555 3433

A magyar nyelvű tárlatvezetés díja:
10 fő alatti csoportok számára >
a belépőjegy felül 6 500 Ft / csoport
10 fő feletti csoportok számára >
a belépőjegy felül 600 Ft / fő

EXKLÜZÍV TÁRLATVEZETÉSEK

A kiállításra szóló belépőjeggyel ingyenes.
Az exkluzív tárlatvezetések időpontjairól, illetve a kapcsolódó programokról kérjük, tájékozódjon honlapunkon.

Group and Individual Guided Tours >
To book and for information, please contact us at
guidedtour@ludwigmuseum.hu | +36 1 555 3433
Pre-booking is needed.

Group rates for Guided tours in foreign language
(English or German):
For groups under 10 people >
7500 HUF / group, in addition to the Museum’s
admission fee
For groups of 10 or more people >
600 HUF / person, in addition to the Museum’s
admission fee

MÚZEUMPEDAGÓGIA ISKOLÁSOKNAK

A kiállításához kapcsolódóan
múzeumpedagógiai foglalkozás igényelhető.
A foglalkozást középiskolai csoportok számára ajánljuk.
Programjegy: 600Ft/fő
Előzetes bejelentkezés szükséges.
Kérjük, jelentkezzen az alábbi e-mail címen:
muzeumpedagogia@ludwigmuseum.hu,
illetve telefonon: (1) 555-3477 vagy faxon: (1) 555-3458

KIÁLLÍTÓ MŰVÉSZEK | EXHIBITING ARTISTS:

ALBERT ÁDÁM, AZORRO, BEÖTHY BALÁZS,
BODÓ SÁNDOR, STEFAN CONSTANTINESCU,
EL-HASSAN RÓZA, ESTERHÁZY MARCELL, GERBER
PÁL, HORVÁTH TIBOR, KASZÁS TAMÁS, KIS VARSÓ,
EVA KOTÁTKOVÁ, LAKATOS ERIKA, ZBIGNIEW
LIBERA, MÉCS MIKLÓS, OMARA, URIEL ORLOW,
EKATERINA SHAPIRO-OBERRAIR, SÜVEGES
RITA, SZIRMAI NORBERT / RÉVÉSZ JÁNOS,
RAŠA TODOSIJEVIĆ, CAMILO YAÑEZ

VALAMINT A PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM MŰVÉSZETI
KAR DOKTORI ISKOLÁJA MŰVÉSZETI KUTATÁS C.
KURZUS HALLGATÓI (BEÖTHY BALÁZS, BICSKEY
LÁSZLÓ, BOGÁR ZSÓFIA, FARKAS IMRE, GÁBOR-
NAGY NÓRA, GÁSPÁR GYÖRGY, GYÓRFFY LÁSZLÓ,
LUCZA ZSIGMOND, PÉTER ALPÁR, SIMON PÉTER,
SZABÓ KLARISZ, SZÁNTÓ ISTVÁN, SZTRAKAY ORSÓLYA,
THEODOROS TOSOUNIDIS, ZRÍNYI ORSÓLYA)

Művészetek Palotája 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel: +36 1 555 3444 | info@ludwigmuseum.hu
www.ludwigmuseum.hu | facebook.com/ludwigmuseum
Nyitva: kedd–vasárnap: augusztus 20–ig 10:00–18:00
augusztus 21–től 10:00–20:00 | hétfőn zárva
Open: Tuesday–Sunday: till August 20 10:00–18:00
from August 21 10:00–20:00 | closed on Mondays